

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ

A Model for Developing a Systematic Civic Learning Management Curriculum

มนตรี พรพล¹
Montri Pornphol

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองสร้างและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ฯ ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (1) R₁D₁ ศึกษาสภาพปัญหาและพัฒนาร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ (2) R₂D₂ ปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ และ (3) R₃D₃ ประเมินและสรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ การจัดประชุมกลุ่ม (Focus group discussions) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูที่ปรึกษา และตัวแทนผู้เรียน รวมทั้งการประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เรียน 327 คน ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาในการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองแบบเดิมที่จัดการเรียนรู้และทำกิจกรรมในห้องเรียน มุ่งเน้นการวัดความรู้ (Knowledge) มากกว่าการส่งเสริมทักษะชีวิต (Life skills) โดยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบที่ได้พัฒนาขึ้น เมื่อทดลองใช้ 3 ภาคการศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เกินค่าเป้าหมายและอยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ทุกภาคการศึกษา รวมทั้ง การประเมินประสิทธิผลด้านความพึงพอใจของผู้เรียนใน 4 ด้าน คือ การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับ “มาก” ($\mu = 4.0470$, S.D. = 0.3214)

คำสำคัญ (Keywords) : วิชาหน้าที่พลเมือง; การจัดการเรียนรู้; การศึกษาที่มีคุณภาพ

Abstract

The purposes of this research were to (1) analyze the problems in civic education learning management and (2) create and evaluate the effectiveness of a model for developing a systematic civic learning management curriculum at Srinagarindra the Princess Mother School, Phuket. This research was divided into 3 phases, (1) R₁D₁: studied the problems and

Received: 2023-10-03 Revised: 2023-10-12 Accepted: 2023-10-14

¹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี Director, Srinagarindra the Princess Mother School, Phuket Under the Royal Patronage of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. Email: montria539@gmail.com

developed a draft model, (2) R₂D₂: improved the model, and (3) R₃D₃: evaluated and summarized the model.

Data were collected by (1) in-depth interviews from education experts, (2) focus group discussions with school administrators, school boards, social studies teachers, student advisors, and students and (3) online surveys for assessing 327 students' satisfaction. The results showed that the traditional teaching of civic subject focused on measuring knowledge rather than promoting students' life skills. When the draft model for developing the systematic civic curriculum for one semester was tested and the complete model for two semesters was used, students' academic achievement exceeded the target at the "excellent" level in every semester. In addition, the survey results in 4 areas including learning preparation, management, assessment, and self-development showed that the students were highly satisfied in all aspects. ($\mu = 4.0470$, S.D. = 0.3214)

Keywords: civic duties subject; learning management; quality education

บทนำ (Introduction)

ปัญหามากมายที่ยังรบกวนสังคมไทย ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ขาดการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบมีเหตุมีผล ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ขาดการฝึกฝนบ่มเพาะความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อสังคม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2547: 8) กล่าวว่า การที่บุคคลไม่มีคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย คิดอย่างไม่มีเหตุผล ไม่มีระเบียบวินัย ใช้เสรีภาพไม่ถูกต้อง จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อมและประชากร รวมทั้ง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ โดยการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ คนในสังคมจะต้องตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic education) ที่มีคุณภาพถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคนที่จะสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสงบสุข (ธนศวรร จริญญาเมือง, 2548: 19) ในประเทศไทยมีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ได้มีการนิยามคำว่า "พลเมือง" ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติว่า พลเมืองแห่งสยาม คือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีรู้จักสิทธิและหน้าที่แห่งเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559: 10-12) การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองมีการปรับปรุงมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในหลักสูตรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองแต่ละระดับการศึกษาอย่างชัดเจนในประเทศไทย แต่ผลลัพธ์จากการเรียนรู้ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความเป็นพลเมืองในชีวิตจริงได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559: 13) เห็นได้จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ที่เกิดจากการไม่ตระหนักถึงการเป็นพลเมืองอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองอย่างเหมาะสมจะช่วยสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมได้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2552: 8) จากความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสังคม ในสาธารณรัฐฟินแลนด์ การเรียนการสอนในหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองมุ่งเน้นการเตรียม

ผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) ที่มีทักษะและสมรรถนะ โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะร่วมกัน ออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองอย่างเป็นอิสระ ตามหลักการกระจายอำนาจ ทำให้คน ฟินแลนด์มีความตื่นรู้ในสิทธิ หน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อการเป็นพลเมืองสูง ส่วนในประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตั้งแต่ ในระดับชาติ ระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่น ทั้งผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัว และชุมชน โดยมุ่งให้ผู้เรียนช่วยกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยมีหน่วยงานกลางด้านการศึกษาคือความเป็นพลเมืองร่วมจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านโครงการและกิจกรรมที่หลากหลาย และประเมินผลจากการมีส่วนร่วมและการนำ โครงการไปประยุกต์ใช้จริง สำหรับในประเทศสิงคโปร์ วิชาพลเมืองจะถูกบูรณาการเข้ากับทุกรายวิชาเพื่อสร้าง พลเมืองสิงคโปร์ที่คิดบวก มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์ที่ดี กับชุมชน และรู้จักเลือกดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง การจัดการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นกระบวนการเพื่อให้เกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ในขณะที่ สหรัฐอเมริกามุ่งสร้างพลเมืองตื่นรู้ ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการเมืองตามหลักการประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอเมริกัน โดยมีศูนย์กลาง การศึกษาพลเมืองทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล ซึ่งจัดการเรียนรู้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการในห้องเรียนที่เนื้อหาวิชาความเป็นพลเมืองรวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ และรูปแบบที่ไม่เป็น ทางการ เน้นการทำกิจกรรมสร้างการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนและโรงเรียน (กิตติศักดิ์ ลักษณะ, 2550: 11-32)

รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559: 14-16) สรุปรายงานผลการวิจัยของการศึกษาพลเมืองนานาชาติ ในประเทศไทย (International Civic and Citizenship Education Study : ICCS) ระบุว่า การจัดการเรียนรู้ ด้านพลเมืองในประเทศไทย เน้นความรู้พื้นฐาน ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ โดยปัจจุบันเป็นการบูรณาการใน รายวิชา ไม่มีการบูรณาการข้ามหลักสูตร เน้นความรู้และความเข้าใจในพลเมืองในด้านความจริงพื้นฐานและให้ เข้าใจแนวคิดหลัก สร้างการมีส่วนร่วมผ่านโครงการและการอภิปราย โดยไม่เน้นค่านิยมหลักและพฤติกรรม สำหรับด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนในประเทศไทยยอมรับและรับรู้การฉ้อโกง ยอมรับอำนาจรัฐบาล เชื่อฟังผู้มีอำนาจ รู้สึกถึงอัตลักษณ์อาเซียน สนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรม และมีความรู้ในความเป็นพลเมือง น้อย

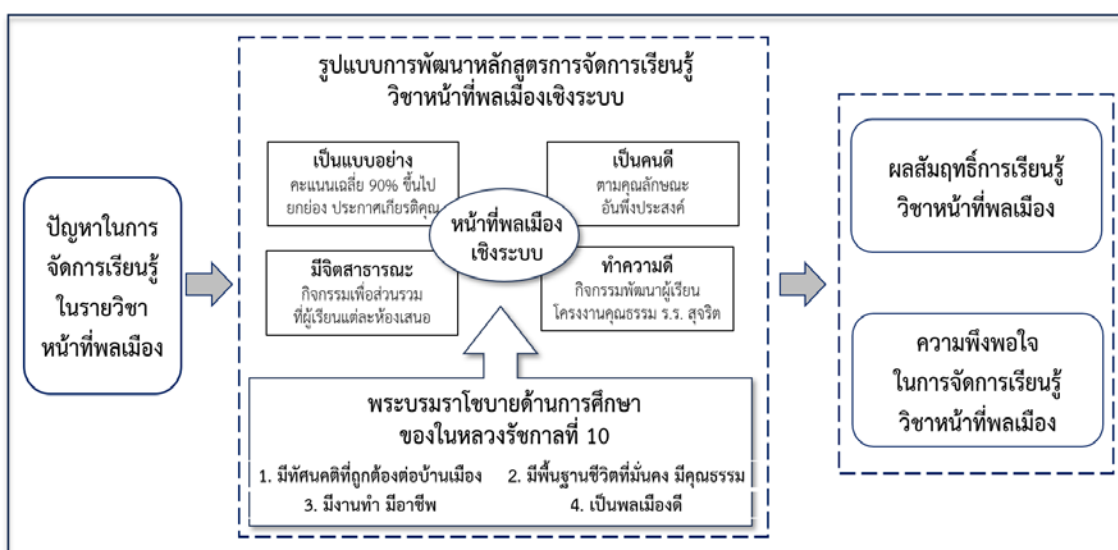
ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ วิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบตาม พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 ของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ฯ โดยเชื่อมโยงการจัดการหลักสูตรการเรียนรู้อื่นๆที่พลเมือง เข้ากับการพัฒนาคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ การทำโครงการและกิจกรรมของโรงเรียน ภายใต้กรอบพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของใน หลวงรัชกาลที่ 10 แบบ Whole-school approach คือ พัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อให้เกิดการหล่อหลอม บ่มเพาะ และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งยังเป็นช่องว่างทางความรู้ (Knowledge gap) ในการจัดการศึกษาในรายวิชาหน้าที่พลเมืองที่สำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ฯ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ฯ
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ฯ

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 ไว้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเชิงพัฒนา (Research and development) นี้ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามกรอบการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ (1) R₁D₁ ศึกษาสภาพปัญหาและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบและทดลองใช้ (2) R₂D₂ ปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น และ (3) R₃D₃ ประเมินและสรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ โดยในระยะ R₁D₁ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่รวมผู้บริหารสถานศึกษาและตัวแทนครู) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูที่ปรึกษา ตัวแทนนักเรียน และ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ รวมจำนวน 57 คน ในระยะ R₂D₂ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และครูที่ปรึกษา รวมจำนวน 34 คน และในระยะ R₃D₃ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูที่ปรึกษา รวมจำนวน 34 คน นอกจากนี้ ในการสำรวจระดับความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970: 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 327 คน จากประชากรผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 จำนวน 2,039 คน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลในพื้นที่โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ ศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่มจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลการศึกษา ตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1/2564 ถึงภาคการศึกษาที่ 2/2565 หรือตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ รวมทั้งการประเมินการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured questionnaire) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนในการสำรวจระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างใน 4 ด้านคือ การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการพัฒนาตนเอง ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Online questionnaire) ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พบว่าคุณภาพเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหาสาระ ความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบการวัดและภาษาที่ใช้ มีค่า IOC ในแต่ละคำถามอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ โดยค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยระยะ R₁D₁ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 35) ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลโดยการจัดประชุมกลุ่ม (Focus group discussions) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 4 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่รวมผู้บริหารสถานศึกษาและตัวแทนครู) 13 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูที่ปรึกษา จำนวน 15 คน และตัวแทนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 จำนวน 20 คน นอกจากนี้ ยังได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured questionnaire)

ระยะ R₂D₂ เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบโดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้จัดการประชุมกลุ่ม (Focus group discussions) เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 4 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูที่ปรึกษา จำนวน 30 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured questionnaire) โดยแนวทางในการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองได้ออกแบบให้สอดคล้องกับพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง สัดส่วนคะแนน และความสอดคล้องกับพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10

แนวทางการจัดการเรียนรู้	พระบรมราโชบาย ด้านการศึกษา	สัดส่วน คะแนน (ร้อยละ)	
1. เป็นคนดี	1. ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยระบบ Q-Home School บันทึกคะแนนพฤติกรรม โดยกำหนดคะแนนเริ่มต้นให้ผู้เรียนมี 100 คะแนนเต็มและคะแนนจะลดลงหากผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น เข้าเรียนสาย แต่ง	มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม	10
	2. สอบวัดความรู้	มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม	10
2. ทำความดี	1. ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในวิชาหน้าที่พลเมือง	มีงานทำ มีอาชีพ	20
	2. ร่วมกิจกรรมโรงเรียน 4 จาก 6 กิจกรรม	มีทัศนคติที่ถูกต้อง	20
	3. ทำโครงการคุณธรรม	ต่อบ้านเมือง	10
	4. ทำกิจกรรมโรงเรียนสุจริต		10
3. มีจิต สาธารณะ	ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมที่ผู้เรียนแต่ละห้องเสนอ	เป็นพลเมืองดี	20
4. เป็น แบบอย่าง	คะแนนรวมมากกว่าร้อยละ 90 ได้รับเกียรติบัตร	เป็นพลเมืองดี	-

โดยในการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบนี้ ได้เชื่อมโยงกิจกรรมของโรงเรียนไว้ในรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ครู และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้ง ครูที่ปรึกษาจะร่วมกันกำหนดกิจกรรมและโครงการที่จะดำเนินการในแต่ละภาคการศึกษา สำหรับกิจกรรมสำคัญของโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิเลือกเข้าร่วมได้ตามความสมัครใจ ซึ่งผู้เรียนต้องเข้าร่วมอย่างน้อย 4 กิจกรรมจาก 6 กิจกรรม

ในระยะ R₃D₃ เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดย 1) จัดการประชุมกลุ่ม (Focus group discussions) เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 4 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูที่ปรึกษา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

(Semi-structured questionnaire) และ 2) สำนัวจระดับความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970: 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 327 คน จากประชากร 2,039 คน โดยเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามออนไลน์ (Online questionnaire)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่ม เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำนัวจระดับความพึงพอใจ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะและระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) พบว่า ที่ผ่านมาการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มและครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้การจัดการเรียนรู้ถูกจำกัดอยู่ในห้องเรียนส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนตามตำราและเนื้อหาที่ครูสอนในห้องเรียน โดยไม่ได้เข้าใจลึกซึ้งถึงคำว่า “หน้าที่พลเมือง” อย่างแท้จริง การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมมุ่งเน้นการวัดความรู้ (Knowledge) มากกว่าส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต (Life skills) แม้ว่าทางโรงเรียนได้พยายามปรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองมาแล้วระยะหนึ่งตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ แต่การจัดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นระบบและไม่มีการติดตามผลการดำเนินการอย่างชัดเจนรวมทั้ง ครูผู้สอนจำนวนหนึ่งประสบปัญหาในการจัดการเวลาเรียน และขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง

2. ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากการใช้ร่างรูปแบบและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ พบว่า เมื่อทดลองใช้ร่างรูปแบบ 1 ภาคการศึกษาและใช้รูปแบบใน 2 ภาคการศึกษา จำนวนร้อยละของผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองตั้งแต่เกรด 3 ขึ้นไป จำแนกตามระดับชั้นตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 เกินค่าเป้าหมายและอยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ทุกภาคการศึกษา (มากกว่าร้อยละ 80) แม้ว่าค่าเฉลี่ยจะลดลงบ้าง ตามรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนผู้เรียน (ร้อยละ) ที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมืองเกรด 3 ขึ้นไป เปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	ก่อนใช้	ใช้ร่าง	ใช้รูปแบบ	ใช้รูปแบบ
	รูปแบบ	รูปแบบ	รอบที่ 1	รอบที่ 2
	1/2564	2/2564	1/2565	2/2565
มัธยมศึกษาปีที่ 1	95.86	94.98	96.74	95.31
มัธยมศึกษาปีที่ 2	93.24	98.04	88.91	86.81
มัธยมศึกษาปีที่ 3	88.44	90.43	85.86	79.40
มัธยมศึกษาปีที่ 4	92.39	98.19	90.59	85.68

ระดับชั้น	ก่อนใช้	ใช้ร่าง	ใช้รูปแบบ	ใช้รูปแบบ
	รูปแบบ	รูปแบบ	รอบที่ 1	รอบที่ 2
	1/2564	2/2564	1/2565	2/2565
มัธยมศึกษาปีที่ 5	81.64	96.42	88.69	87.60
ค่าเฉลี่ย	90.31	95.61	90.16	86.96

จากการใช้ร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ 1 ภาคการศึกษา และใช้เต็มรูปแบบ 2 ภาคการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองสูงกว่าค่าเป้าหมายและอยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ทุกภาคการศึกษา แม้ว่าจะมีตัวเลขลดลงบ้าง ซึ่งจากการพบปะพูดคุยกับครูผู้สอนและครูที่ปรึกษาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้วิจัย พบว่า ในช่วงแรกของการใช้ร่างรูปแบบครูผู้สอนและครูที่ปรึกษายังไม่เข้าใจแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้และการประเมินผู้เรียนที่ชัดเจน จึงให้คะแนนผู้เรียนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในภาคการศึกษาแรกที่ทดลองใช้ร่างรูปแบบ คือ ภาคการศึกษาที่ 2/2564

3. ผลการประเมินระดับความพึงพอใจจากผู้เรียน โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970: 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 จำนวน 327 คนจากจำนวนประชากร 2,039 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ซึ่งพบว่า คุณภาพเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหาสาระ ความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบการวัดและภาษาที่ใช้ มีผลประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในแต่ละคำถามอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 โดยค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.910 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 ที่ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ	ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
เพศ			กำลังศึกษาระดับชั้น		
ชาย	156	47.59	มัธยมศึกษาตอนต้น	186	56.78
หญิง	146	44.74	มัธยมศึกษาตอนปลาย	141	43.21
LGBTQ ⁺	25	7.67	ไม่ระบุ	0	0
รวม	327	100.00	รวม	327	100.00
เกรดเฉลี่ยสะสม			เกรดเฉลี่ยเปรียบเทียบกับภาคเรียนก่อนหน้า		
น้อยกว่า 2.50	20	6.07	เพิ่มขึ้น	163	49.82
2.51 – 3.00	90	27.50	ลดลง	69	21.07
3.01 – 3.50	129	39.46	เท่าเดิม	81	24.87
มากกว่า 3.50	88	26.96	ไม่แน่ใจ	14	4.24
รวม	327	100.00	รวม	327	100.00

ข้อมูลในตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่ตอบแบบสอบถามมีสัดส่วนของเพศหญิงและเพศชายใกล้เคียงกัน โดยมีผู้ตอบร้อยละ 7.67 ยอมรับในเพศสภาพของตนเองว่าเป็น LGBTQ⁺ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 56.78) และส่วนใหญ่มิเกรดเฉลี่ยสะสมในช่วง 3.01-3.50 (ร้อยละ 39.46) นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 49.82) มีเกรดเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเรียนก่อนหน้า สำหรับผลการสำรวจระดับความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง แสดงรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลระดับความพึงพอใจของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง โดยผู้เรียน จำนวน 327 คน (n = 327)

ระดับความพึงพอใจ		Mean	S.D.	ระดับ
ด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน				
1.	ครูผู้สอนมีการชี้แจงแนวทางการเรียนการสอนอย่างชัดเจน	3.5905	0.9576	มาก
2.	ครูผู้สอนมีการให้ข้อมูลก่อนการทำกิจกรรมอย่างชัดเจน	3.7326	0.9486	มาก
3.	โรงเรียนมีความพร้อมในการเตรียมกิจกรรม	4.2895	0.9055	มาก
4.	โรงเรียนมีการจัดตารางกิจกรรมอย่างเหมาะสม	3.9376	0.8565	มาก
ด้านการจัดการเรียนการสอน				
5.	ครูผู้สอนมีการชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน	3.8128	0.8918	มาก
6.	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์	3.9801	0.8865	มาก
7.	กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	4.0410	0.7998	มาก
8.	จำนวนกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.6712	0.7986	มากที่สุด
9.	เวลาในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.1194	0.9231	มาก
10.	จำนวนชิ้นงานที่รับมอบหมายมีความเหมาะสม	3.8770	0.8876	มาก
ด้านการประเมินผล				
11.	ครูผู้สอนแจ้งเกณฑ์การประเมินผลล่วงหน้าและชัดเจน	3.8111	0.9296	มาก
12.	เกณฑ์การประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	3.7182	0.9742	มาก
13.	เกณฑ์การประเมินผลมีความเหมาะสม	3.9075	0.8978	มาก
14.	เกณฑ์การประเมินผลเพื่อรับเกียรติบัตรมีความเหมาะสม	3.7897	0.8876	มาก
15.	เกณฑ์การประเมินผลมีความเที่ยงธรรม โปร่งใส	4.5021	0.9768	มากที่สุด
ด้านการพัฒนาตนเอง				
16.	การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้นักเรียนเคารพกฎระเบียบและกติกาของโรงเรียนมากขึ้น	3.8187	0.9743	มาก
17.	การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดี	3.9743	0.9408	มาก
18.	กิจกรรมในวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มากขึ้น	4.3891	0.8976	มาก
19.	กิจกรรมในวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ	4.2891	0.9876	มาก
20.	กิจกรรมในวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น	4.6891	0.9879	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.0470	0.3214	มาก

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางที่ 4 พบว่า ในภาพรวมผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบตามพระบรมราชาไชยบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 ในระดับ “มาก” ($\mu = 4.0470$, S.D. = 0.3214) ซึ่งเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล และด้านการพัฒนาตนเอง ความพึงพอใจของผู้เรียนในแต่ละด้าน อยู่ในระดับ “มาก”

อย่างไรก็ตามมี 3 ประเด็นที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด” ได้แก่ ความเหมาะสมของจำนวนกิจกรรม เกณฑ์การประเมินผลมีความเที่ยงธรรม โปร่งใส และกิจกรรมในวิชาหน้าที่พลเมืองมีส่วนทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลโดยครูที่ปรึกษาในแต่ละชั้นเรียนพบว่า แม้ว่าจะกำหนดให้ผู้เรียนเลือกเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพียง 4 กิจกรรมจาก 6 กิจกรรม แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) สนใจเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่า 4 กิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussions)

1. สภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองที่ผ่านมา โรงเรียนมอบหมายให้เป็นภาระหน้าที่ของครูที่ปรึกษาและครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้จึงถูกจำกัดอยู่ในห้องเรียนและมุ่งเน้นการให้ความรู้ (Knowledge) มากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต (Life skills) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559: 4-5) และพิมพ์ตะวัน จันทัน, และ วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2560: 547-558) ที่พบว่า แม้ว่าจะมีหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองอย่างชัดเจน แต่การเรียนการสอนก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ และมีความไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ที่กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้ปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับพระบรมราชโองบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 เพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 35) โดยได้บูรณาการกิจกรรมของโรงเรียน กิจกรรมโครงการพิเศษ (โครงการคุณธรรม กิจกรรมโรงเรียนสุจริต) กิจกรรมจิตสาธารณะ และการประเมินความประพฤติไว้ในรายวิชาหน้าที่พลเมือง รวมทั้ง ยังใส่ใจด้วยการยกย่อง ชื่นชม และการให้เกียรติบัตร ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การทำโครงการ การทำเพื่อส่วนรวม และการรักษาคะแนนความประพฤติแล้ว ยังทำให้ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ครูที่ดูแลกิจกรรม หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนร่วมกันตามแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole-school approach) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Huang, J., et. al. (2019: 9) และ Dotterer, A. M. & Lowe, K. (2011: 1) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของครู ความมุ่งมั่นของผู้บริหารสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อโรงเรียนมีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของผู้เรียน รวมทั้ง การทำกิจกรรมพิเศษนอกห้องเรียนจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะรอบด้าน

3. ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ ที่พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองสูงกว่าค่าเป้าหมายและอยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม” ทุกภาค

การศึกษา และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ในภาพรวมผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunketorp L., et al. (2015: 704-713) ที่พบว่า การที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมทางกาย (Physical activity) ตามหลักสูตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ รวมทั้ง สุขภาวะและพัฒนาการทางสมองของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

1. การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองแบบเดิมเน้นการให้ความรู้พื้นฐาน ไม่เน้นการคิดวิเคราะห์ การสร้างจิตสำนึก และขาดการบูรณาการการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยน้อย

2. การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบเป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based learning) โดยบูรณาการกิจกรรมของโรงเรียน กิจกรรมโครงการพิเศษ กิจกรรมจิตสาธารณะ และการจัดระบบการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมือง ทำให้กิจกรรมและโครงการพิเศษจำนวนมากที่โรงเรียนได้รับนโยบายมาจากต้นสังกัด ถูกวางแผนและจัดการร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งกิจกรรม โครงการ และโครงการพิเศษ ต่างถูกออกแบบให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงช่วยแก้ปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

3. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน 4 กิจกรรมจาก 6 กิจกรรมในแต่ละภาคการศึกษา ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีอิสระในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยไม่รู้สึกรู้สึกว่าถูกบังคับ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเต็มใจในการร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและมีความสุขกับการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่เต็มใจที่จะเข้าร่วมทุกกิจกรรมของโรงเรียนเกินกว่าเกณฑ์ที่รายวิชากำหนด

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบ ในช่วงแรกจะต้องทำความเข้าใจกับครูผู้สอน ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ชัดเจน ในแนวทางการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากจะต้องเชื่อมโยงกับกิจกรรมทั้งหมดของโรงเรียน จึงต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างรอบคอบและเป็นระบบ เพื่อช่วยลดปัญหาและความสับสนในช่วงเริ่มต้น

1.2 ในช่วงแรกของการใช้รูปแบบ ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองอาจจะยังไม่ได้สะท้อนข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากเป็นช่วงของการปรับตัวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาและครูผู้สอน การประเมินผู้เรียนในแต่ละกิจกรรมยังอาจจะยังไม่ชัดเจนอยู่บ้าง จึงควรการจัดการประชุมเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งระบบกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินในแต่ละกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การสร้างและใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองเชิงระบบในการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมือง

เชิงระบบนี้ ไปศึกษาวิจัยในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และควรขยายขอบเขตกิจกรรมในรายวิชาหรือกิจกรรมจิตสาธารณะออกไปยังชุมชนรอบโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจภูมิสังคมรอบโรงเรียน ได้มีประสบการณ์ที่หลากหลาย และได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนรอบโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิตติศักดิ์ ลักษณะนา. (2550, พฤศจิกายน 2549-มีนาคม 2550). การปรับปรุงมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม: มุมมองจากประเทศสหรัฐอเมริกา. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา**. 18(2): 11-32.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2547). **พระราชรัฐกับการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ธนศวรร์ เจริญเมือง. (2548). **แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พิมพ์ตะวัน จันทน์ และ วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2560, ตุลาคม-ธันวาคม 2560). แนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**. 12(4): 547-558.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง**. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). **ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Bunketorp, L. Malmgren, H. Malmgren, Olsson, E., Linden, T, & Nilsson, M. (2015, October). Effects of a Curricular Physical Activity Intervention on Children’s School Performance, Wellness, and Brain Development. **Journal of School Health**. 85(10): 704-713. DOI: 10.1111/josh.12303.
- Dotterer, A. M. & Lowe, K. (2011, March). Classroom context, school engagement and academic achieve in early adolescence. **Journal of Youth and Adolescence**. 40 (12): 1649-1660. DOI: 10.1007/s10964-011-9647-5.
- Huang, J., Tang, Y., He, W., & Li, O. (2019). Singapore’s School Excellent Model and Student Learning: Evidence from PISA 2012 and TALIS 2013. **Asia Pacific Journal of Education**. February 2019. 1-17. DOI: 10.108/02188791.2019.1575185.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychology Measurement**. 30: 607-610.